

Телеформат: бути чи не бути?

Марія КРЕКОТЕНЬ,
провідний юрист у сфері
інтелектуальної власності компанії
ТОВ «Лазуренко та партнери»

Беручи до рук телепрограму, можна заплутатись у великій кількості телепередач, реаліті й талант-шоу, які представлені на національному медіа просторі. Частіше вони запозичуються з-за кордону («Шукаю жінку», «Голос країни»), інколи є новацією команди українських телерадіокомпаній («Караоке на майдані», «Розсміши коміка»).

З постійним розвитком телебачення та виникненням нових результатів творчої діяльності з'являється логічне питання захисту формату проекту. Однак ні в українському законодавстві, ні в законодавстві інших країн немає визначення поняття «телевізійного формату», що робить його практично незахищеним у правовому полі.

Битва гігантів

Нещодавно громадськість мала можливість спостерігати за судовим протистоянням медіатитанів – «1+1» та Нового каналу. Фахівці з права інтелектуальної власності також були зацікавлені цією справою з професійного погляду, адже в Україні відсутня широка судова практика такого роду.

Спір виник восени минулого року. 3 вересня 2014 р. в ефір каналу «1+1» вийшла телепередача «Інспектор Фреймут». Ще з перших анонсів глядачі були спантеличені: нове шоу нагадує програму «Ревізор» Нового каналу, навіть невгамовна ведуча та ж сама. Це не могло залишитись поза увагою керівництва Нового каналу, воно одразу ж зробило заяву про те, що сценарій, за яким знята ця програма, створений внаслідок незаконних змін програми «Ревізор».

Новий канал звернувся до Господарського суду м. Києва з позо-

вом до телерадіокомпанії «Студія 1+1» про порушення авторських прав та виплату компенсації у розмірі 1,2 млн грн. Грошова сума була визначена як подвійний розмір ціни продажу формату програми «Ревізор» (раніше він був проданий російському телеканалу «Пятница!», де вона успішно транслюється під назвою «Ревизорро»).

Розгляд цієї справи тривав цілий рік. У процесі розгляду спору судом першої інстанції була призначена аудіовізуальна експертиза схожості двох програм. Як результат, 26.01.2015 р. Господарським судом м. Києва було винесено рішення, яким суд заборонив телеканалу «1+1» використовувати, в тому числі шляхом телетрансляції, передачу «Інспектор Фреймут» та виплатити Новому каналу компенсацію у розмірі 1,2 млн грн.

Відповідач, не погодившись з таким рішенням, подав апеляційну скаргу до Київського апеляційного господарського суду, який своєю постановою скасував рішення першої інстанції, знявши заборону на трансляцію програми «Інспектор Фреймут» і скасував рішення про виплату грошової компенсації.

Але на цьому судове протистояння не закінчилось. Новий канал звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою про скасування вищевказаної постанови. 10.11.2015 р. ВГСУ задовольнив касацію, ухваливши, що телерадіокомпанія «Студія 1+1» незаконно користувалася творами, захищеними правом інтелектуальної власності. Представники телеканалу «1+1» впевнені, що Новий канал збирається привласнити собі формат телепроекту, що неможливо, відповідно до законодавства України.

Як бачимо, боротьба була запеклою (і скоріше за все, ще триватиме), але цього вдалося б уникнути, якби в Україні існувала практика юридичного захисту у сфері інтелектуальної власності формату, а також концепції телепрограми.

Телеформат «без прикрас»

Проблемним є те, що досі в жодній країні світу немає законодавчого визначення «телеформату». Ні Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р., ні Женевська конвенція про авторське право 1952 р. не закріплюють поняття «телеформат». Це ускладнює ситуацію при формуванні практики в розгляді спорів.

У Великобританії були спроби врегулювати це поняття, проте

вони так і залишилися на рівні законопроекту. Передбачалось введення двох визначень «форматна програма» та «форматна пропозиція». Під форматною програмою малась на увазі телепередача, що створювалась для повторення і розпізнавання як серії, що наділена певним рівнем оригінальності. Форматна пропозиція – записаний план для форматної програми.

У судовій практиці були випадки, коли суди в рішеннях давали визначення «телеформату». Зокрема, Верховний суд Німеччини у рішенні у справі Sendeformat

у 2003 р. зазначив, що телеформат – це сукупність характерних ознак телепрограми, які формують шаблон кожної наступної передачі та дають змогу її вирізнити серед інших телепрограм.

Як об'єкт права інтелектуальної власності, який включає не лише центральну ідею програми/шоу, але й сукупність різноманітної інформації, тлумачив телеформат суд Бразилії в 2004 р. у справі щодо формату передачі «Великий Брат» (Big Brother).

Фахівці в галузі медіа права схиляються до думки, що телеформат –

це складний об'єкт права інтелектуальної власності, що становить сукупність елементів, комбінація яких є характерною саме для цього об'єкту та вирізняє його серед інших подібних об'єктів.

До ознак телеформату належать:

- унікальність та ідентифікація комбінації елементів, які створюють одне ціле;

- спільна ідея, поєднана одним сюжетом (сценарій);

- шаблон серій телепрограми, що може втілюватись різноманітними способами, не втрачаючи основної ідеї.

На прикладі скандальних «Інспектора Фреймут» та «Ревізора» розглянемо зазначені ознаки детальніше. Одним з доказів під час розгляду справи був висновок експерта, який зазначив, що у випусках «Інспектора Фреймут» використані захищені елементи сценарію шоу «Ревізор».

Спільних ознак виявили дуже багато (Новий канал навіть підготував інфографіку з цього приводу): раптова перевірка готелів та місць громадського харчування, реалістичність перевірок (успішні та неуспішні перевірки), телеканал оплачує всі рахунки та завдані збитки, перевірки не проводяться «на замовлення», структура передачі, постійне коментування професійно та принципово, параметри оцінювання закладів (екстер'єр, ціни, чистота, обслуговування, атмосфера), винагорода у вигляді таблички.

До уваги експертом не брався людський фактор: ведуча та стиль її поведінки, хоч вони збігаються повністю, хіба що за виключенням фрази привітання. В «Ревізорі» вона звучить: «Привіт, мої любі друзі, і Вам вороги добрий день!». Звертання Інспектора таке: «Вітаю Вас друзі, і Вам вороги привіт». До відмінностей також можна віднести показник чистоти: біла серветка та біла рукавичка.

Отже, можна говорити про наявність ознак телеформату у вказаних передачах: схожа назва та сценарій мають значення тільки в унікальній комбінації, задум авторів виражений у сценарії, який можна розглядати як шаблон для необмеженої кількості серій, формат проекту призначений для багаторазового втілення різними особами (про це може свідчити продаж формату каналу «Пятница!»).

Як знайти управу на телепіратів?

Питання захисту телеформату виникає тоді, коли телерадіокомпанія створює новий оригінальний творчий продукт, «серцевину» шоу, яке є якісно новим. Досить часто автор намагається захистити формат, як самостійний об'єкт права інтелектуальної власності.

Проте в Україні це неможливо, адже згідно з ч. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору та не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі. Тобто таке положення не дає можливості захистити телеформат як єдине ціле. З одного боку, це позитивний момент, оскільки захист ідеї призвів би до монополії на медіа ринку.

не потрібна) – це є безумовними плюсами. До мінусів слід віднести те, що при внесенні навіть незначних змін, сценарій вважатиметься вже зовсім іншим твором, а при захисті телеформату потрібно доводити, що скопійована не тільки ідея, але й її форма. У будь-якому випадку потрібно оформити ідею телеформату у письмовому вигляді (сценарій) із зазначенням дати створення та назви.

Назва програми може одночасно захищатись авторським правом і бути об'єктом права промислової власності. Наразі більшість телерадіокомпаній реєструють

про нерозголошення конфіденційної інформації).

Зараз набуває популярності захист шляхом розробки «Біблії проекту» – опису конкретного телеформату, що складається з творчої (сценарій, сюжетні лінії) та технічної частин (кількість професіоналів, схема розставлення світлових ламп, камер).

Захистом прав власників від піратства у сфері телеіндустрії в Європі займається організація FRAPA (The Format Recognition & Protection Association), створена в 2000 р. Вона реєструє формати, веде статистику, складає звіти у сфері телеіндустрії та присуджує нагороди FRAPA Format Awards за кращі формати, надає послуги медіації й арбітражу з вирішення суперечок.

Замість висновків

Підсумовуючи, слід зазначити, що попри відсутність чіткого правового захисту, телеформати продовжують розвиватися та приносити дохід своїм власникам. Найпопулярнішим форматом вважається шоу «Як стати мільйонером?» (Who Wants to Be a Millionaire?), автором є Sony Pictures Television International. Після першого виходу в 1998 р. передача була адаптована в 108 країнах світу.

Щодо проблем, які потребують першочергового вирішення, то необхідно дати законодавче визначення телеформату, виходячи з його особливостей. І вже надалі займатись розробкою нових, інноваційних способів захисту.

Попри відсутність чіткого правового захисту, телеформати продовжують розвиватися та приносити дохід своїм власникам

На практиці до захисту телеформату підходять комплексно, беручи до уваги засоби індивідуалізації товарів та послуг (назва шоу), об'єкти авторського та суміжних прав (сценарій програми), захист комерційної таємниці та ноу-хау.

Завдяки захисту сценарію охороняється форма, а не ідея чи концепція, правова охорона надається за фактом створення (реєстрація

назви проектів як торгові марки. Складність в тому, що назва не повинна бути описовою та, якщо власник зацікавлений у використанні назви в декількох країнах, то реєструвати знак необхідно в усіх цих країнах.

Щоб захистити методичні рекомендації та вказівки розробників телеформату, доцільно укладати договори з авторами сценарію та сценаристами (у тому числі угоди

